

Список посилань:

1. Каган М. С. Человеческая деятельность. (Опыт системного анализа). М., Политиздат, 1974. – 328 с.
2. Лернер И.Я. Дидактические основы методов обучения. – М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
3. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем. М., 1999. – 272 с.

Кримчак Людмила Юрійвна

L.Krymchak308@i.ua

кандидат педагогічних наук, доцент ФМТДР
Дніпровського національного університету ім. Олеса Гончара

Астахова Надія Сергійвна

студентка магістратури спеціальності «Соціальна робота»
ФМТДР ДНУ ім. Олеса Гончара

АДАПТАЦІЯ ВИПУСКНИКІВ ІНТЕРНАТНИХ ЗАКЛАДІВ ДО САМОСТІЙНОГО ЖИТТЯ

Адаптація випускників інтернатних закладів до самостійного життя виступає однією з найбільш гострих проблем системи інституційного виховання. Традиційні підходи до організації життя, виховання та навчання дітей-сиріт в інтернатах не задовольняють сучасне українське суспільство. Наявність соціально-психологічних труднощів в адаптації до самостійного життя доводить, що часто вони є наслідком тих інституційних негараздів, які досі мають місце в роботі інтернатних закладів.

Так, бажана свобода для багатьох випускників стає тягарем. Їм вперше доводиться самостійно вибудовувати та організовувати життєвий простір, «вбудовуватися» у нову соціальну структуру та процеси. Не дивлячись на наявність великої кількості життєвих перспектив, випускники інтернатних закладів відчують значні труднощі в обранні подальшої життєвої стратегії. Реалізація такого вибору ускладнена відсутністю моделей поведінки для наслідування та близьких людей, зацікавлених у їх долі.

У самостійному житті сироти часто опиняються в стані «соціальної дезадаптованості». Незрілий інфантилізм,

відсутність бажання брати на себе відповідальність за власні вчинки приводить на шлях найменшого супротиву, збільшуючи кількість осіб з наркотичною та алкогольною залежністю, кримінальним минулим тощо. Цей факт підтверджують наукові роботи багатьох дослідників (Н. Гордієнко, Я. Гошовський, Л. Кримчак, Т. Лоза та ін.), в яких науковці наголошують, що переважна більшість дітей-сиріт, які перебувають в інтернатних закладах, зазнають різних видів депривації, стають закомплексованими, орієнтованими на ворожість соціуму.

Зазначена проблема ускладняється і тим, що незважаючи на деінституціалізацію, велика кількість дітей-сиріт позбавлена можливості виховуватися в сім'ї. Так, станом на перше січня 2019 року в Україні функціонувало 718 інтернатів, в яких перебувало 102 570 осіб. З них: МОЗ – 38 закладів, 2 834 дитини; МОН – 555 закладів, 93 506 дітей; ІСП – 125 закладів, 6 230 дітей [1].

Справедливо зауважити, що одним з найважливіших завдань інтернатних закладів є підготовка сироти до соціальної адаптації в самостійному житті – процесу, в якому особистість з одного боку, задовольняє свої потреби й очікування щодо соціуму, а з іншого, – підкоряється тим вимогам, які до нього пред'являє соціум, соціальне середовище, ті соціальні групи, під контролем і участю яких відбуваються соціальні дії індивіда.

З приводу викладеного вище слід наголосити, що на сьогодні, поряд з інтернатними закладами та ЦСССДМ, підготовка дітей-сиріт до соціальної адаптації у самостійному житті, здійснюється представниками громадських об'єднань та благодійних організацій, яких у нормативно-правових актах визначають як наставники [2]. Їх діяльність спрямована на надання дитині індивідуальної підтримки та допомоги, зокрема, щодо:

- визначення та розвитку здібностей, реалізації її інтересів у професійному самовизначенні;
- надання сироті доступної інформації про її права та обов'язки;
- формування у дитини практичних навичок, спрямованих на адаптацію її до самостійного життя, зокрема, щодо вирішення побутових питань, розпорядження власним майном та коштами,

отримання освітніх, соціальних, медичних, адміністративних та інших послуг;

- ознайомлення випускника інтернатного закладу з практиками суспільного спілкування та подолання складних життєвих ситуацій;

- сприяння становленню дитини-сироти як відповідальної, успішної особистості;

- формування навичок здорового способу життя.

Важливо підкреслити, що особа, яка виявила бажання стати наставником випускника-сироти має знати про свої обов'язки та права. По-перше, вона зобов'язана пройти курс підготовки з проблем соціальної адаптації дітей-сиріт та їх підготовки до самостійного життя за програмою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань сім'ї та дітей. По-друге, наставник має право: відвідувати дитину-сироту в інтернатному закладі під час навчання, лікування, оздоровлення, а також за згодою дитини та адміністрації закладу спілкуватися з нею поза зазначених місць; запрошувати сироту до своєї сім'ї у святкові та неробочі дні, дні канікул; надавати допомогу в отриманні додаткових освітніх, соціальних, реабілітаційних, оздоровчих послуг; брати участь у забезпеченні її одягом, взуттям, приладам для навчання та розвитку тощо.

Резюмуючи все ж зазначимо, що у вітчизняній науці проблема діяльності інтернатних закладів з соціальної адаптації до самостійного життя потребує подальшого глибокого вивчення, ґрунтовної розробки та узагальнення практики, адже з виходом у самостійне життя серед випускників-сиріт простежується зростання кількості дезадаптованих та дезінтегрованих осіб.

Список посилань

1. Деінституціалізація. *Портал Міністерства соціальної політики України*. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/deinstitutcia-lizaciya.html> (дата звернення: 29.01.2020).

2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 р. №2342-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15/ed20200808#Text> (дата звернення: 01.12.2020).